

ІННОВАЦІЙНІ ВИТРАТИ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Інновації сьогодні стають необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності організацій, каталізатором позитивних змін та тенденцій. У сучасній економіці лише постійне застосування нововведень в усіх сферах економічної діяльності господарюючих суб'єктів, модернізація та технічне переоснащення підприємств спроможні забезпечити рентабельність їх діяльності. За умов світових глобалізаційних процесів підвищення конкурентоздатності українських підприємств та поглиблення інноваційної діяльності є необхідною складовою їхнього розвитку. Оскільки розробка та впровадження інновацій процес досить ризикований, тому досить важливо, щоб прийняття управлінських рішень здійснювалося на основі об'єктивного аналізу даних. Без об'єктивної, достатньої та достовірної інформації, що повинна забезпечуватися насамперед системою бухгалтерського обліку на підприємстві, ефективно управляти інноваційними процесами на підприємстві неможливо. Одним із найбільших недоліків сучасного обліку інновацій є те, що не існує єдиної системи облікових реєстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності. Наявні облікові моделі не відповідають різновидам інноваційних процесів і не надають достатніх та достовірних даних для проведення економічного аналізу в сфері інновацій. У зв'язку з цим необхідно розробляти науково об'єктовану систему обліку й аналізу витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інновації, витрати на інновації, інноваційна діяльність, бухгалтерський облік, інноваційно-інвестиційні проекти.

Loboda Nataliya, Koren Diana, Kuryshko Nelli

Ivan Franko National University of Lviv

INNOVATION COSTS: ACCOUNTING & ANALYTICAL ASPECT

Summary. Today innovation is becoming a necessity for ensure the competitiveness of organizations, a catalyst of positive change and trends. In nowadays economy, only the constant application of innovations in all spheres of economic activity of economic entities, modernization and technical re-equipment of enterprises can ensure the profitability of their activities. Improving the competitiveness of Ukrainian enterprises and deepening innovation activity is a necessary component of their development in the context of global processes. Since the development and implementation of innovations is a risky process, it is important that management decisions are made on the basis of sound data analysis. It is impossible to effectively manage innovative processes at the enterprise without objective, sufficient and reliable information, which must be provided primarily by the accounting system at the enterprise. One of the major drawbacks of modern accounting for innovation is that there is no single system of accounting registers and accounting accounts to reflect the costs, revenues and results of innovation. The available accounting models don't correspond to the variety of innovation processes and don't provide sufficient and reliable data for economic analysis in the field of innovation. In this regard, it is necessary to develop a scientifically sound system of accounting and analysis of costs, revenues and results of innovative activity of economic entities. In Ukraine, there is an urgent problem of systematic filing and receipt of accounting information. This prevents businesses from innovating, reporting and evaluating innovative projects. Most organizations do not maintain internal reporting on innovation project management. This is due to the lack of methodological recommendations for the accounting of the costs of innovative processes in the accounts and in the accounting registers. Recommendations for rational economic analysis need to be developed. In addition, there are no regulatory acts on analytical accounting. It is necessary to refine and expand the composition of calculation articles to reflect works of innovative character.

Keywords: innovation, cost of innovation, innovation activity, accounting, innovation and investment projects.

Постановка проблеми. В епоху переходу індустріальної до постіндустріальної економіки впровадження провідних науково-технічних досягнень стає об'єктивною необхідністю економічної політики як на рівні держави, так й окремих підприємств. Інновації – вимога сучасності, яка забезпечує конкурентоспроможність організацій, саме тому особливої актуальності набувають питання їх раціональних розробок та впровадження, що неможливо без аналізу аналітичних даних. Ефективність інвестиційно-інноваційних проектів залежить від об'єктивності та достовірності інформації забезпечуваної системою бухгалтерського обліку, в тому числі обліку витрат. Одним із найбільших недоліків ведення обліку діяльності пов'язаної з інноваціями є те, що не існує єдиної системи облікових ре-

єстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності. Саме тому існує гостра потреба в розробці науково об'єктованих підходів до обліку витрат понесених в ході здійснення інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням обліку інноваційної діяльності присвячені праці таких вчених, як О. Бродкіна, В. Василенко, О. Волкова, Л. Гнилицької, А. Гречан, О. Грицай, Н. Краснокутської, О. Кантаєвої, О. Чабанюк, Й. Шумпетера, Х. Хауштайна, Б. Санто, Ф. Ніксона, Б. Твісса та ін. Кантаєва О. [1] зокрема, загострює увагу на відсутності єдиної системи реєстрів і рахунків для відображення витрат інноваційної діяльності. Автор досліджує можливі варіанти використання чинних і фор-

мування нових джерел покриття витрат інноваційної діяльності. Грицай О. [2] у своїх роботах основну увагу при оцінці витрат на певний інноваційний проект приділяє визначенню розмірів допроектних витрат і нормативів для визначення вартості відшкодування накладних витрат враховуючи умови роботи організації в плановому періоді, технологічні та організаційні умови, передбачені проектами організації і проектами виконання робіт, результати аналізу рівня витрат по проектам, що вже завершені.

Вирішення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В роботі було актуалізовано питання обліку витрат інноваційної діяльності, розглянуто проблему більш деталізовано.

Мета статті. Метою даної статті є визначення сутності витрат на створення інноваційного продукту, специфіки їх обліково-аналітичного забезпечення та розробленні пропозицій систематизації обліку витрат понесених під час впровадження діяльності пов'язаної з інноваційними розробками на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення терміну «інновації» як економічної категорії, наведений у Законі України «Про інноваційну діяльність» згідно якого інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

Сьогодні інновації – невід'ємна частина прогресу економіки держави, оскільки вони є тією рушійною силою, яка здатна сприяти економічному зростанню не лише окремої організації, а й цілої країни. Характерною рисою останніх років є високий рівень модернізації та механізації усіх процесів, то можна констатувати, що інновації сьогодні є вимогою забезпечення конкурентоспроможності організації. Розробка та впровадження інновацій, як правило, процес доволі затратний та ризиковий, тому важливо професійно підійти до його організації. Одним з критеріїв здійснення успішної інноваційної діяльності підприємства є існуючий порядок обліку витрат інноваційних процесів. Одним із найбільших недоліків ведення обліку діяльності пов'язаної з інноваціями є те, що не існує єдиної системи облікових реєстрів і бухгалтерських рахунків для відображення витрат, доходів і результатів інноваційної діяльності.

Основна більшість вчених констатують, що «батьком інноваційної теорії» є відомий економіст та політолог Йозеф Алоїз Шумпетер (праця «Теорія економічного розвитку» (1912 р.), де науковець виклав ідею «нових комбінацій», які згодом були замінені терміном «інновації» та стали науковою категорією).

В Україні актуальна проблема систематизованої подачі і отримання облікової інформації. Це заважає підприємствам впроваджувати нові інновації, аналізувати звітність та оцінювати інноваційні проекти. Більшість організацій не ведуть внутрішньої звітності щодо управління інноваційними проектами. Це зумовлено відсутністю методичних рекомендацій щодо від-

ображення на рахунках бухгалтерського обліку і в облікових реєстрах витрат на інноваційні процеси. Необхідно розробити рекомендації щодо раціонального економічного аналізу. Окрім цього, відсутні нормативно-правові акти стосовно аналітичного обліку. Потрібно доопрацювати та розширити склад калькуляційних статей для відображення робіт інноваційного характеру.

Витрати на здійснення інноваційної діяльності сьогодні обліковуються на рахунках 15 «Капітальні інвестиції», 23 «Виробництво», субрахунку 941 «Витрати на дослідження і розробки» [4]. Умовно облік витрат на інноваційну діяльність можна поділити на такі групи: некапітальні витрати (удосконалення технологій), витрати на нематеріальні активи та вкладення у необоротні активи. Існує декілька підходів до обліку витрат пов'язаних з інноваційною діяльністю. Один з них передбачає відображення на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». В разі позитивного результату нагромаджені витрати інноваційного характеру списують на рахунок 15 «Капітальні інвестиції», якщо результати негативні, то витрати списуються на рахунок 941 «Витрати на дослідження і розробки». Інший метод списує витрати на дослідження та деякі витрати на розроблення – на витрати періоду, а витрати на розроблення капіталізуються. Однак, дані методи не дають змогу систематизувати витрати інноваційної діяльності на окремому рахунку. Відображення на окремому рахунку дає змогу отримати інформаційну базу аналізу інноваційних проектів та запобігти розпорошенню витрат інноваційної діяльності. Натомість, існує низка бухгалтерських рахунків, які відображають витрати інноваційної діяльності, що і спричиняє їх суперечливість та неоднозначність.

Необхідно вести аналітичний облік витрат з освоєння нової продукції та списання на замовлення серійного виробництва на субрахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» за видами освоєваних виробів у розрізі номенклатури статей витрат і етапів виконуваних робіт наростаючим підсумком з моменту підготовки конструкторської документації й до виробництва дослідної серії виробів.

Ми підтримуємо доцільність виокремлення рахунку, на який вносилися б усі витрати підприємства, пов'язані з інноваційною діяльністю, який було запропоновано вченою О.І. Грицай. Зокрема, за дебетом цього рахунку із кредиту різних рахунків протягом періоду освоєння інноваційної продукції відображатимуться: витрачені матеріали, заробітна плата з нарахуваннями на неї, амортизація основних засобів, надані послуги тощо. Витрати на інноваційні процеси визнаватимуть витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [2]. Запропоновану методику слід описати на законодавчому рівні. Це може бути створення нового положення стандарту бухгалтерського обліку, яке регламентуватиме інформацію для достовірного визначення витрат, які стосуються розроблення інновацій.

Сьогодні під час дослідження та розроблення інноваційних продуктів враховуються норми різних П(С)БО, зокрема П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та П(С)БО 9

«Запаси». Згідно з П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», інновації, отримані в результаті розроблення, потрібно відображати у балансі за умов, що підприємство має намір, технічну можливість та ресурси для доведення інноваційної продукції до реалізації, отримання економічних вигод від її збуту чи використання. Однак це положення стосується розроблення і дослідження інновацій нематеріального характеру. У разі ж виникнення ситуації, коли підприємство вирішує удосконалити або створити нові матеріальні активи – запаси, обладнання тощо – їхня оцінка повинна ґрунтуватися на вимогах П(С)БО 9 «Запаси» або П(С)БО 7 «Основні засоби» [1]. У такому випадку новий єдиний стандарт, став би регламентно-методичним посібником для обліку витрат інноваційної діяльності.

Висновки і пропозиції. В ході нашого дослідження ми дійшли до висновку, що наявна інформаційно-методична база обліку витрат діяльності пов'язаної з інноваціями є недосконалою та суперечливою у висвітленні за наявної

системи бухгалтерського обліку, тому залишається відкритим питання створення ефективних науково-методичних рекомендацій стосовно її реформування. Для України особливої актуальності набуває перехід до інноваційної моделі розвитку та популяризації інновацій, розробка та впровадження яких вимагають ефективної системи обліку результатів діяльності, зокрема витрат.

Основними кроками на шляху до реалізації даної мети можуть стати:

– по-перше, залучення підприємства до використання оптимальних підходів для складання внутрішньої звітності, систематизації інформації про витрати на інновації;

– по-друге, на нормативно-законодавчому рівні розроблення та затвердження окремого положення стандарту бухгалтерського обліку, який би регулював облік діяльності пов'язаної з інноваціями;

– по-третє, запровадження окремого рахунку для ведення обліку витрат понесених під час здійснення інноваційних процесів.

Список літератури:

1. Кантаєва О.В. Бухгалтерський облік та аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія : [монографія]. Житомир : ЖДТУ, 2010. 424 с.
2. Грицай О.І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси. *Проблеми економіки та менеджменту. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 683. С. 198–201.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 08 вересня 2011 р. № 3715-VI (із змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15/ed20120601/conv> (дата звернення: 24.04.2020).
4. Романів Є.М., Лобода Н.О. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : [навч. посібник]. Львів : ЛДФА, 2014. 265 с.

References:

1. Kantaieva, O.V. (2010). *Bukhhalterskyi oblik ta analiz innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv: orhanizatsiia i metodolohiia* [Accounting and analysis of innovative activity of the enterprise: organization and methodology]. Zhytomyr: ZhDTU. (in Ukrainian)
2. Hrytsai, O.I. (2010). Napriamy udoskonalennia obliku vytrat na innovatsiini protsesy [Ways of improvement of cost accounting for innovative processes]. *Problemy ekonomiky ta menedzhmentu. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 683, pp. 198–201.
3. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist» [The Law of Ukraine «About innovative activity»]: vid 08.09.2011 r. № 3715-VI [zi zmin. ta dop.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15/ed20120601/conv> (accessed 24 April 2020).
4. Romaniv, Ye.M., & Loboda, N.O. (2014). *Bukhhalterskyi oblik (zahalna teoriia)* [Accounting (general theory)]. Lviv: LDFA. (in Ukrainian)